

інтеграції на ринок праці молоді, яка поєднує навчання у закладах профосвіти або ЗВО рівня бакалавра / магістра з роботою. Водночас наголошується на вже здійснених у цьому напрямку кроках, зокрема створенні нормативної основи для поєднання роботи і навчання через укладення студентського трудового договору [3]. У документі наголошується, що «подальший успіх у професійному зростанні залежить насамперед від практичної реалізації механізмів, які передбачаються цією Стратегією: масштабування партнерств із роботодавцями, готовності підприємств приймати здобувачів, належної організації навчання на робочому місці та забезпечення якості програм за дуальною формою» [3]. До важливих заходів, які дозволять підвищити рівень зайнятості молоді, належать: «професійна орієнтація, індивідуальна допомога у пошуку роботи, впровадження системи стажування молоді на засадах гнучких режимів робочого часу, запровадження системи перших трудових договорів для випускників державних закладів вищої освіти» [3].

Отже, проблема участі молоді на ринку праці є усвідомленою державою та належить до пріоритетних напрямів державної політики. У контексті сучасних викликів одним із ключових кроків до реалізації Стратегії є внесення змін до трудового законодавства України, спрямованих на створення ефективних правових механізмів залучення молоді до ринку праці та забезпечення конкурентноспроможності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення : 10.04.2026).

2. Борисов Р., Константінова А., Халімоненко А., Антипович О. ВПЛИВ ВІЙНИ НА МОЛОДЬ В УКРАЇНІ. Загальнонаціональне дослідження. Аналітичний звіт за 2025 рік. 108 с. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/undp-impactofwaronyouthinukraineua_v10.pdf (дата звернення : 10.04.2026).

3. Стратегія зайнятості населення України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026 – 2028 роках» від 07 січня 2026 року № 92-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2026-%D1%80#Text> (дата звернення : 10.04.2026).

УДК 347.919.1

Пасічник А. З.

*суддя Монастириського районного суду Тернопільської області,
аспірант Західноукраїнського національного університету,*

ІНСТИТУТИ ЦИВІЛЬНОЇ НЕДІЄЗДАТНОСТІ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ТА ОПІКУНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Цивільна дієздатність фізичної особи закріплена у статті 30 Цивільного кодексу (далі - ЦК) України та полягає у її здатності своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми

діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання [1].

Відповідно до статті 39 ЦК України фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Над фізичною особою, що визнана недієздатною, встановлюється опіка (ст. 41 ЦК України).

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», введено в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, строк дії якого неодноразово продовжувався та діє до цього часу.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових формувань указом Президента України від 24 лютого 2022 року №69/2022 «Про загальну мобілізацію» постановлено оголосити та провести загальну мобілізацію, яка триває досі.

Порядок призову військовозобов'язаних на військову службу регламентований Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію». Відповідно до п.10 ч.1 ст.23 цього Закону не підлягає призову на військову службу під час мобілізації військовозобов'язаний, який є опікуном особи, визнаної судом недієздатною [3].

Проходження військової служби в Збройних силах України унормовано Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу». Зі змісту абз. 15 п. 3 ч. 12 вказаного Закону військовослужбовці звільняються з військової служби через сімейні обставини або з інших поважних причин у зв'язку з необхідністю здійснення опіки над особою, визнаною судом недієздатною, за умови що за такою особою не здійснюється піклування (опіка) іншими особами [4].

Отже призначений судом опікун недієздатної фізичної особи не підлягає призову на військову службу під час мобілізації та має право на отримання відстрочки від військової служби, а також у разі проходження військової служби, має право бути звільненим з огляду на такий статус.

Відповідно до ч.3 ст.296 Цивільного процесуального кодексу (далі - ЦПК) України заяву про визнання фізичної особи недієздатною можуть подати члени її сім'ї, близькі родичі, незалежно від їхнього спільного проживання, орган опіки та піклування, заклад з надання психіатричної допомоги [2].

Водночас вичерпного переліку осіб, яких суд може призначити опікуном недієздатної особи, алгоритму вибору та призначення одного опікуна із кількох можливих претендентів, ЦПК України не містить. Переважно у цій категорії справ заявники і є особами, що виявляють бажання бути опікуном. Відсутність чіткої регламентації інституту опікунства у цій частині з високою ймовірністю призводить до використання його як інструменту з метою ухилення від призову на військову службу під час мобілізації та звільнення з військової служби військовозобов'язаними різного ступеня родинного споріднення з

недієздатною фізичною особою та за наявності інших осіб, які не є військовозобов'язаними. Це, в свою чергу, спричиняє порушення прав осіб, визнаних недієздатними, оскільки покладення прав та обов'язків опікуна на осіб, які набули цього статусу з іншою метою, очевидно, є загрозовим щодо такої вразливої категорії людей. З іншого боку, такі зловживання, безумовно, шкодять обороноздатності України в умовах воєнного стану, адже штучно позбавляють державу мобілізаційного ресурсу.

Зростаючий запит на використання такого механізму ухилення від призову на військову службу під час мобілізації підтверджується даними Єдиного державного реєстру судових рішень, відповідно до яких вбачається, що у період з 2016 року по 2022 рік кількість справ у судах України про визнання осіб недієздатними та встановлення опіки щороку коливалася від 2808 до 4141. У 2023 році таких справ було 6590, у 2024 році – 9917, та у 2025 році – 10843. Такі статистичні дані свідчать про значне зростання кількості цієї категорії справ в умовах воєнного стану в Україні за відсутності інших очевидних чинників [5].

Вказана проблематика є значно глибшою, ніж виглядає на перший погляд, оскільки нав'язування обов'язків опікуна чинним законодавством не передбачене та їх можливе виникнення зумовлюється виключно бажанням близького родича або члена сім'ї їх виконувати, що перебуває поза межами законодавчого регулювання.

У світлі зростаючої актуальності цієї категорії справ, з метою збереження балансу між правом недієздатних осіб на якісну опіку та інтересами держави щодо захисту Батьківщини необхідно провести глибокі наукові дослідження, якими виокремити критерії та алгоритми призначення судом опікуна недієздатній фізичній особі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 435-IV від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 17.04.2026);
2. Цивільний процесуальний кодекс України (зі змінами та доповненнями) № 1618-IV від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 17.04.2026);
3. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» (зі змінами та доповненнями) № 3543-XII від 21.10.1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12> (дата звернення 17.04.2026);
4. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» (зі змінами та доповненнями) № 2232-XII від 25.03.1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12> (дата звернення 17.04.2026);
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 17.04.2026).